

FORÆ

Forældre føler det fulde ansvar for deres børns ve og vel. Men ansvaret står ikke mål med deres reelle indflydelse. Forskerne Dorte Kousholt og Lars Dencik giver et signalement af det moderne forældreskab.

LDRE:

ALMÆGTIGE ELLER AFMÆGTIGE OPDRAGERE?

* Børn er fremtiden – men fremtiden er ikke, hvad den har været. Den er ikke længere forudsigelig og stort set lig den tid, der gik forud. Derfor er opgaven, som nybagte forældre står med i dag, en helt anden end tidligere. For det er anderledes svært at sige, hvad det er for en verden, nutidens børn skal rustes til.

Lars Dencik, der er professor i socialpsykologi ved Center i Barndoms-, Ungdoms- og Familielivsforskning, Roskilde Universitet, forklarer:

”Førhen var det spørgsmål stort set irrelevant. I et statistisk samfund kunne man gå ud fra, at fremtiden ville se nogenlunde ud som nutiden, at det liv, børnene ville komme til at leve, ville være lig det liv, som forældrene havde levet. Forældre kunne trække på egne erfaringer og forsøge at give de kundskaber og indsigter videre, som havde været gavnlige for dem. Derfor blev det som oftest til, at sønnen skulle blive som faderen og datteren som moderen.”

”I dag er situationen en helt anden,” fortsætter Lars Dencik. ”Samfundet har udviklet sig teknologisk, socialt og kulturelt i et sådant omfang, at vi i dag lever på en måde, som man dengang end ikke havde fantasi til at forestille sig. Og den udvikling ser ud til at fortsætte - og endda i et accelereret tempo. De børn, vi har foran os i dag, vil komme til at leve i en verden, der er fuldstændig anderledes end den, vi kender.”

Forældre i vildrede

Hvordan skal man som forældre forberede sine børn på en verden, som man ikke kender?

Ifølge Lars Dencik kan det ikke være et fast indhold eller konkrete råd om at gøre sådan og sådan i den og den situation, man giver videre til børnene.

”Den slags har en meget kort udløbsdato i dag. Desuden er voksne heller ikke meget for at fortælle børn, hvad de skal,” konstaterer han og uddyber, ”når man spørger forældre i dag, hvad der for dem er det vigtigste at give videre, peger de da heller ikke på bestemte kundskaber og færdigheder. De peger på, at børnene skal blive selvstændige. Opdragelse handler i høj grad om at få skabt en slags infrastruktur i barnet, så det evner selv at vælge de ting til og fra, som det vil tage med sig.”

Den nye opdragelse til børnenes selvstændighed og frihed er ikke uden problemer – slet ikke når den skal praktiseres i en travl hverdag. Adjunkt Dorte Kousholt, DPU, Aarhus Universitet, har i sin ph.d.-afhandling fulgt en række børn og deres familier for at blive klogere på, hvordan et hverdagsliv tager sig ud fra børnenes perspektiv. Hun nikker genkendende til de tendenser, som Lars Dencik peger på. Men hun understreger samtidig, at hendes perspektiv er et andet. Hun er optaget af, hvordan en række vilkår, der bestemmer børnefamiliers hverdag, stiller forældre i en lang række dilemmaer. Hun siger: ►

” VOR TIDS FORÆLDREANSVAR BESTÅR NETOP I AT ERKENDE OG TAGE HØJDE FOR DEN MAGT, MAN SOM FORÆLDRE HAR IGENNEM DEN STRUKTURELLE PÅVIRKNING AF BØRNS LIV. DET ER DET ANSVAR, SOM DE MODERNE FORÆLDRE MÅ TAGE PÅ SIG.

Lars Dencik

”Mange forældre fokuserer i deres opdragelse rigtigt nok på barnets selvstændighed. Men samtidig mødes forældrene af forventninger om, at børnene kan opføre sig ordentligt. ’Gamle’ opdragelsesidealer som lydighed og ’metoder’ som struktur og konsekvens er ikke fuldstændig passé, men lever videre sammen med andre, mere moderne idealer. I praksis er de to idealer mudret godt sammen. Forældre skal forholde sig – og nogle gange leve op – til begge idealer på en gang.”

Både ’nye’ og ’gamle’ opdragelsesidealer bliver let til abstrakte regler, der betragtes helt løsrevet fra de konkrete dilemmaer, som en presset hverdag byder på. Det kan skabe en del vildrede hos forældre, forklarer Dorte Kousholt og uddyber: ”Hvad skal man konkret stille op, når man skal hurtigt ud af døren om morgenen og børnene absolut ikke vil have tøj på? Forældre taler i den forbindelse om frustrationen ved at ’gøre ting, man godt ved ikke virker’, men der er ikke altid overskud til at være ’kreativ’ og finde på nye løsninger.”

Forældres selvovervurdering

Lars Dencik mener, at den udbredte selvforståelse hos mange forældre om deres store betydning for børnenes liv er overdrevent og til en vis grad i modstrid med virkeligheden. Ifølge Lars Dencik afslører en sammenligning med fortidens forældre, hvor selvovervurderende nutidens forældre er.

”Dengang fik man ganske enkelt børn, fordi man fik børn. De kom så at sige af sig selv – man vidste jo knap, hvordan det gik til. Og lige så naturligt, som de kom, lige så naturligt indgik de i det liv, som forældrene levede. Der var på den måde ikke nogen særlig forestilling om det at være forældre. Det var bare noget, man var, og børnene blev, som de blev. Om de udviklede sig til det ene eller til det andet, havde egentlig ikke så meget med forældrene

at gøre. Det blev ikke betragtet som et spørgsmål om opdragelse, men som et resultat af Guds vilje, skæbnen eller barnets natur.

På den måde er der jo en verden til forskel på nutidens forældre. De har ofte en overdreven forestilling om, at det er dem alene, der former og afgør barnets liv. De føler et enormt ansvar for barnets liv og skal følge med i det hele.”

Dorte Kousholt er enig i, at forældres reelle indflydelse på børns liv ikke står mål med det ansvar, de føler. Men det er i høj grad også et ansvar, som de får tildelt, tilføjer hun og henviser til de mange offentlige debatter om unges opførsel, hvor man altid kigger skeptisk på forældrene. Har de nu opdraget deres børn godt nok?

”Man har en forestilling om, at forældre en gang for alle kan installere den gode opførsel i deres børn, så børnene kan gå ud i verden og opføre sig ordentligt i alle mulige sammenhænge. Men sådan fungerer det jo ikke. Børn indgår i mange sammenhænge, som mange andre personer end forældrene har langt mere indflydelse på – og hvad det vil sige at ’opføre sig passende’ for børn er forskelligt i forskellige situationer og mere komplekst end det måske har været førhen.”

På den måde er det moderne forældreskab spændt ud imellem almægtighed og afmægtighed. Forældre tilskrives – og føler ofte også – det fulde ansvar, som var de almægtige. Samtidig indgår deres børn i en lang række sammenhænge, som forældrene ikke har megen indflydelse på. Det kan give en oplevelse af afmagt – især i relation til samarbejdet med de professionelle voksne, som har med ens børn at gøre til daglig. Derfor er det også svært at pege præcist på det, som det enkelte forældrepar giver videre til deres børn. Dorte Kousholt forklarer:

”Man kan i princippet ikke tale om, hvad forældrene og den enkelte familie isoleret set giver videre til deres børn.

Betydningen af det, som de gerne vil give videre, bliver til i samspil med det, der sker i de andre sammenhænge, som barnet indgår i. Ser vi for eksempel på børnenes egne fællesskaber, er det tydeligt, at børnene arbejder videre med de signaler, de får fra deres forældre. Og betydningen af de erfaringer, som børn gør sig i deres egen familie, bliver i høj grad farvet i udvekslingen med de andre børn. Der er stor forskel på den betydning, som en begivenhed kan få, hvis alle de andre børn siger, at det har de da aldrig prøvet, eller omvendt, at det kender de da udmærket.”

Vor tids forældreansvar

Det er derfor svært at tale om nogen direkte påvirkning, der går i en lige og ubrudt linje fra forældrene. Hvis man skal tale om en direkte påvirkning af nutidens børn og unge, skal man ifølge Lars Dencik hellere se på børnenes jævnaldrende kammerater.

”Børn vil være som deres jævnaldrende kammerater. Det er dem, der er normdannere, det er dem, man imiterer og er påvirket af. Mange har stadig en forestilling om, at forældre fungerer som rollemodeller, men der er jo ikke mange børn, der vil være som deres stressede mor eller sure far. På den måde er påvirkningen oppe fra forældrene og ned til børnene generelt blevet markant mindre og påvirkningen børnene imellem markant stærkere.”

Det betyder nu ikke, at forældrenes indflydelse på børnenes liv er helt forsvundet. Den gør sig bare gældende på en ny og indtil videre lidt overset måde, nemlig igennem det, som Lars Dencik kalder den strukturelle påvirkning af børnenes liv.

” MAN HAR EN FORESTILLING OM, AT FORÆLDRE EN GANG FOR ALLE KAN INSTALLERE DEN GODE OPFØRSEL INDEN I DERES BØRN, SÅ BØRNENE KAN GÅ UD I VERDEN OG OPFØRE SIG ORDENTLIGT I ALLE MULIGE SAMMENHÆNGE. MEN SÅDAN FUNGERER DET JO IKKE.

Dorte Kousholt

”Netop fordi børns liv folder sig ind i og er bestemt af mange forskellige sammenhænge, bliver den strukturelle påvirkning af børnenes liv, som sker igennem forældrenes valg af bopæl, samlivsform, mængden af arbejde osv., så vigtig. Det er den, der afgør, hvilke sammenhænge børnene indgår i. Man kan som forældre for eksempel ikke sige til sit barn, at du ikke må være som dem, du godt kan lide – dine kammerater. Men igennem valg af bopæl, skole og den slags bestemmer forældre indirekte, hvilke kammerater barnet får. Vor tids forældreansvar består netop i at erkende og tage højde for den magt, man som forældre har igennem den strukturelle påvirkning af sine børns liv. Det er det ansvar, som de moderne forældre må tage på sig og være sig bevidst, når de træffer den slags beslutninger, som de ellers tror kun angår deres egne liv.”

Af Peder Holm-Pedersen
peho@dpu.dk

LARS DENCIK

Professor i socialpsykologi ved Center i Barndoms-, Ungdoms- og Familielivsforskning, Roskilde Universitet.

Forsker i implikationerne af de samfundsmæssige moderniseringsprocesser for individers og grupperes udvikling, herunder især barndoms- og familief forhold samt etniske minoritets- og konfliktforhold i de moderne velfærdsstater.

Lars Dencik har senest udgivet 'Forældre og børn i en opbrudstid' sammen med Per Schultz Jørgensen og Dion Sommer.

DORTE KOUSHOLT

Adjunkt, ph.d. ved Institut for Læring, DPU, Aarhus Universitet.

Forsker i børns fællesskaber i daginstitutioner og skoler og familiers hverdagsliv.